

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే

॥ త్రిషష్టితమః సర్గః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రిషష్టితమః సర్గః ॥

కుంభకర్ణస్య రావణం ప్రతి తత్కుకృత్యనిమిత్తక ఉపాలంభస్తం సాంత్యయిత్వా
స్వకీయయుద్ధవిషయకోత్సాహస్య తేన ప్రకటనం చ

తస్య రాక్షసరాజస్య నిశమ్య పరిదేవితం ।
కుంభకర్ణో బభాషేదం వచనం ప్రజహాస చ ॥ 6.63.1 ॥

దృష్టో దోషో హి యోఽస్మాభిః పురా మంత్రవినిర్ణయే ।
హితేష్వనభియుక్తేన సోఽయమాసాదితస్త్వయా ॥ 6.63.2 ॥

శీఘ్రం ఖల్వభ్యుపేతం త్వాం ఫలం పాపస్య కర్మణః ।
నిరయేష్వేవ పతనం యథా దుష్కృతకర్మణః ॥ 6.63.3 ॥

ప్రథమం వై మహారాజ కృత్యమేతదచింతితం ।
కేవలం వీర్యదర్పేణ నానుబంధో విచారితః ॥ 6.63.4 ॥

యః పశ్చాత్పూర్వకార్యాణి కుర్యాదైశ్వర్యమాస్థితః ।
పూర్వం చోత్తరకార్యాణి న స వేద నయానయౌ ॥ 6.63.5 ॥

దేశకాలవిహీనాని కర్మాణి విపరీతవత్ ।
క్రియమాణాని దుష్యంతి హవీంష్యప్రయతేష్వివ ॥ 6.63.6 ॥

త్రయాణాం పంచథా యోగం కర్మణాం యః ప్రపద్యతే ।
సచివైః సమయం కృత్వా స సమ్యక్ వర్తతే పథి ॥ 6.63.7 ॥

యథాగమం చ యో రాజా సమయం చ చిక్రీర్షతి |
బుధ్యతే సచివైర్బుధ్ధ్యా సుహృదశ్చానుపశ్యతి || 6.63.8 ||

ధర్మమర్థం హి కామం వా సర్వాన్ వా రక్షసాం పతే |
భజేత పురుషః కాలే త్రీణి ద్వంద్వాని వా పునః || 6.63.9 ||

త్రిషు చైతేషు యచ్ఛ్రేష్ఠం శ్రుత్వా తన్నావబుధ్యతే |
రాజా వా రాజమాత్రో వా వ్యర్థం తస్య బహుశ్రుతం || 6.63.10 ||

ఉపప్రదానం సాంత్యం చ భేదం కాలే చ విక్రమం |
యోగం చ రక్షసాం శ్రేష్ఠ తావుభౌ చ నయానయౌ || 6.63.11 ||

కాలే ధర్మార్థకామాన్ యః సమ్మంత్య సచివైః సహ |
నిషేవేతాత్మవాన్ లోకే న స వ్యసనమాప్పుయాత్ || 6.63.12 ||

హితానుబంధమాలోక్య కుర్యాత్ కార్యమిహాత్మనః |
రాజా సహార్థతత్త్వజ్ఞైః సచివైర్బుద్ధిజీవిభిః || 6.63.13 ||

అనభిజ్ఞాయ శాస్త్రార్థాన్ పురుషాః పశుబుద్ధయః |
ప్రాగల్భ్యాద్ వక్తుమిచ్ఛంతి మంత్రిష్వభ్యంతరీకృతాః || 6.63.14 ||

అశాస్త్రవిదుషాం తేషాం కార్యం నాభిహితం వచః |
అర్థశాస్త్రానభిజ్ఞానాం విపులాం శ్రియమిచ్ఛతాం || 6.63.15 ||

అహితం చ హితాకారం ధార్షణ్యజ్ఞల్పంతి యే నరాః |
అవశ్యం మంత్రబాహ్యస్తే కర్తవ్యాః కృత్యదూషకాః || 6.63.16 ||

వినాశయంతో భర్తారం సహితాః శత్రుభిర్బుద్ధైః |
విపరీతాని కృత్యాని కారయంతీహ మంత్రिణః || 6.63.17 ||

తాన్ భర్తా మిత్రసంకాశానమిత్రాన్ మంత్రనిర్ణయే |
వ్యవహారేణ జానీయాత్ సచివానుపసంహితాన్ || 6.63.18 ||

చపలస్యేహ కృత్యాని సహసానుప్రధావతః |
చిద్రమన్యే ప్రపద్యంతే క్రౌంచస్య ఖమివ ద్విజాః || 6.63.19 ||

యో హి శత్రుమవజ్ఞాయ ఆత్మానం నాభిరక్షతి |
అవాప్నోతి హి సోఽనర్థాన్ స్థానాచ్చ వ్యవరోప్యతే || 6.63.20 ||

యదుక్తమిహ తే పూర్వం ప్రియయా మేఽనుజేన చ |
తదేవ నో హితం వాక్యం యథేచ్ఛసి తథా కురు || 6.63.21 ||

తత్ తు శ్రుత్వా దశగ్రీవః కుంభకర్ణస్య భాషితం |
భ్రుకుటిం చైవ సంచక్రే క్రుద్ధశ్చైనమభాషత || 6.63.22 ||

మాన్యో గురురివాచార్యః కిం మాం త్వమనుశాససే |
కిమేవం వాక్యమం కృత్వా యద్ యుక్తం తద్ విధీయతాం || 6.63.23 ||

విభ్రమాచ్ఛిత్తమోహాద్ వా బలవీర్యాశ్రయేణ వా |
నాభిపన్నమిదానీం యద్ వ్యర్థా తస్య పునః కథా || 6.63.24 ||

అస్మిన్ కాలే తు యద్ యుక్తం తదిదానీం విచింత్యతాం |
గతం తు నానుశోచంతి గతం తు గతమేవ హి || 6.63.25 ||

మమాపనయజం దోషం విక్రమేణ సమీకురు |
యది ఖల్వస్తి మే స్నేహో విక్రమం వాధిగచ్ఛసి || 6.63.26 ||

యది కార్యం మమైతత్తే హృది కార్యతమం మతం |
స సుహృద్ యో విపన్నార్థం దీనమభ్యుపపద్యతే || 6.63.27 ||

స బంధుర్యోఽపనీతేషు సాహాయ్యాయోపకల్పతే |
తమధైవం బ్రువాణం స వచనం ధీరదారుణం || 6.63.28 ||

రుష్టోఽయమితి విజ్ఞాయ శనైః శ్లక్షమువాచ హా |
అతీవ హి సమాలక్ష్య భ్రాతరం క్షుభితేంద్రియం || 6.63.29 ||

కుంభకర్ణః శనైర్వాక్యం బభాషే పరిసాంత్యయన్ |
శృణు రాజన్నవహితో మమ వాక్యమరిందమ || 6.63.30 ||

అలం రాక్షసరాజేంద్ర సంతాపముపపద్య తే |
రోషం చ సంపరిత్యజ్య స్వస్థో భవితుమర్హసి || 6.63.31 ||

నైతన్మనసి కర్తవ్యం మయి జీవతి పార్థివ |
తమహం నాశయిష్యామి యత్ కృతే పరితప్యతే || 6.63.32 ||

అవశ్యం తు హితం వాచ్యం సర్వావస్థం మయా తవ |
బంధుభావాదభిహితం భ్రాతృస్నేహాచ్చ పార్థివ || 6.63.33 ||

సదృశం యచ్చ కాలేఽస్మిన్ కర్తుం స్నేహాన బంధునా |
శత్రూణాం కదనం పశ్య క్రియమాణం మయా రణే || 6.63.34 ||

అద్య పశ్య మహాబాహో మయా సమరమూర్ధని |
హతే రామే సహ భ్రాత్రా ద్రవంతీం హరివాహినీం || 6.63.35 ||

అద్య రామస్య తద్ దృష్ట్వా మయాఽఽనీతం రణాచ్ఛిరః |
సుఖీ భవ మహాబాహో సీతా భవతు దుఃఖితా || 6.63.36 ||

అద్య రామస్య పశ్యంతు నిధనం సుమహత్ ప్రీయం |
లంకాయాం రాక్షసాః సర్వే యే తే నిహతబాంధవాః || 6.63.37 ||

అద్య శోకపరీతానాం స్వబంధువధశోచినాం |
శత్రోర్యుధి వినాశేన కరోమ్యశ్రుప్రమార్జనం || 6.63.38 ||

అద్య పర్వతసంకాశం ససూర్యమివ తోయదం |
వికీర్ణం పశ్య సమరే సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరం || 6.63.39 ||

కథం చ రాక్షసైరేభిర్మయా చ పరిసాంత్యితః |
జిఘాంసుభిర్దాశరథిం వ్యథసే త్వం సదానఘ || 6.63.40 ||

మాం నిహత్య కిల త్వాం హి నిహనిష్యతి రాఘవః |
నాహమాత్మని సంతాపం గచ్ఛేయం రాక్షసాధిప || 6.63.41 ||

కామం త్వదానీమపి మాం వ్యాదిశ త్వం పరంతప |
న పరః ప్రేక్షణీయస్తే యుద్ధాయాతులవిక్రమ || 6.63.42 ||

అహముత్సాదయిష్యామి శత్రూంస్తవ మహాబలాన్ |
యది శక్తో యది యమో యది పావకమారుతౌ || 6.63.43 ||

తానహం యోధయిష్యామి కుబేరవరుణావపి |
గిరిమాత్రశరీరస్య శితశూలధరస్య మే || 6.63.44 ||

నర్దతస్తీక్ష్ణదంష్ట్రస్య బిభీయాద్ వై పురందరః |
అథ వా త్యక్తశస్త్రస్య మృద్నతస్తరసా రిపూన్ || 6.63.45 ||

న మే ప్రతిముఖః కశ్చిత్ స్థాతుం శక్తో జిజీవిషుః |
వైవ శక్త్యా న గదయా నాసినా నిశితైః శరైః || 6.63.46 ||

హస్తాభ్యామేవ సంరభ్య హనిష్యామి సవజ్రిణం |
యది మే ముష్టివేగం స రాఘవోఽద్య సహిష్యతి || 6.63.47 ||

తతః పాస్యంతి బాణౌఘా రుధిరం రాఘవస్య మే |
చింతయా తప్యసే రాజన్ కిమర్థం మయి తిష్ఠతి || 6.63.48 ||

సోఽహం శత్రువినాశాయ తవ నిర్యాతుముద్యతః |
ముంచ రామాద్ భయం ఘోరం నిహనిష్యామి సంయుగే || 6.63.49 ||

రాఘవం లక్ష్మణం చైవ సుగ్రీవం చ మహాబలం |
హనూమంతం చ రక్షోఘ్నం యేన లంకా ప్రదీపితా || 6.63.50 ||

హారీంశ్చ భక్షయిష్యామి సంయుగే సముపస్థితే |
అసాధారణమిచ్ఛామి తవ దాతుం మహద్ యశః || 6.63.51 ||

యది చేంద్రాద్ భయం రాజన్ యది చాపి స్వయంభువః |
తతోఽహం నాశయిష్యామి నైశం తమ ఇవాంశుమాన్ || 6.63.52 ||

అపి దేవాః శయిష్యంతే మయి క్రుద్ధే మహీతలే |
యమం చ శమయిష్యామి భక్షయిష్యామి పావకం || 6.63.53 ||

ఆదిత్యం పాతయిష్యామి సనక్షత్రం మహీతలే |
శతక్రతుం వధిష్యామి పాస్యామి వరుణాలయం || 6.63.54 ||

పర్వతాంశ్చార్ణయిష్యామి దారయిష్యామి మేదినీం |
దీర్ఘకాలం ప్రసుప్తస్య కుంభకర్ణస్య విక్రమం || 6.63.55 ||

అద్య పశ్యంతు భూతాని భక్ష్మామాణాని సర్వశః |
న త్విదం త్రిదివం సర్వమాహారో మమ పూర్యతే || 6.63.56 ||

వధేన తే దాశరథేః సుఖార్హం
సుఖం సమాహర్తుమహం వ్రజామి |
నిహత్య రామం సహ లక్ష్మణేన
ఖాదామి సర్వాన్ హరియాథముఖ్యాన్ || 6.63.57 ||

రమస్వ రాజన్ పిబ చాద్య వారుణీం
కురుష్వ కృత్యాని వినీయతాం జ్వరః |
మయాద్య రామే గమితే యమక్షయం
చిరాయ సీతా వశగా భవిష్యతి || 6.63.58 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్రిషష్టితమః సర్గః ||